

Grzegorz Bachanek¹

MARYJA JAKO WSPOMOŻYCIELKA OSÓB STARSZYCH

Streszczenie

Artykuł stanowi próbę spojrzenia na zjawisko starości w perspektywie mariologii. Opierając się na tekstach Pisma Świętego, ojców Kościoła, świętych, a także współczesnych teologów, ukazuje szczególną relację Maryi wobec osób starszych. Matka Boża pomaga tym osobom zbliżyć się do Chrystusa i odkryć w Nim sens swojego życia. Wspiera w oczyszczeniu uczuć, w przewyciężeniu postawy ciągłego niezadowolenia. Umacnia w sytuacji pokus, cierpień i lęków. Umożliwia nawrócenie tym, którzy – wydawało się – ostatecznie odeszli przed laty od Boga. Niekiedy uzdalnia do podejmowania nowych wyzwań. Jest obecna przy człowieku, który przeżywa czas próby i ciemności, jakim jest umieranie. Starszy człowiek może odnaleźć w Maryi oparcie i głęboki pokój.

Słowa kluczowe: Maryja, mariologia, starość, osoba starsza, duchowa dojrzałość, umocnienie, dobra śmierć

Abstract

MARY AS A HELPER FOR THE ELDERLY

The article is an attempt to look at the phenomenon of old age in the perspective of Mariology. Based on the texts of the Holy Scriptures, church fathers, saints and contemporary theologians, he shows Mary's special relationship with the elderly. The Mother of God helps these people get closer to Christ and discover the meaning of her life in Him. It helps in cleansing feelings,

¹ Ks. dr hab. Grzegorz Bachanek, prof. UKSW, Wydział Teologiczny Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; główne zainteresowania badawcze: teologia Józefa Ratzingera, spotkanie teologii z kulturą współczesną, polska teologia w okresie zaborów; ORCID: 0000-0002-9154-2299. Adres do korespondencji: 01-815 Warszawa, ul. Dewajtis 5, e-mail: g.bachanek@uksw.edu.pl.

overcoming the attitude of constant dissatisfaction. It strengthens in a situation of temptation, suffering and fear. It enables conversion for those who seemed to have finally left God years ago. Sometimes it enables you to take on new challenges. It is present with a man who is going through the time of trial and darkness, which is dying. An elderly man can find support and deep peace in Mary.

Keywords: Mary, Mariology, old age, elderly person, spiritual maturity, strengthening, good death

Wstęp

Starość jest rzeczywistością realnie istniejącą i doświadczaną przez ogromną liczbę osób, z drugiej strony jednak niełatwą do precyzyjnego zdefiniowania. W dużej mierze zależy od punktu odniesienia, czyli wieku obserwatora, a także siły ducha², zdrowia, sprawności, samopoczucia człowieka, który zastanawia się, czy ta rzeczywistość stała się także jego udziałem.

Pismo Święte ukazuje wielkość i piękno podeszłego wieku, szczególnie gdy łączy się on z mądrością i satysfakcją z dobrze przeżytego życia. Ale też nie ukrywa związanych ze starością problemów: kłopotów z poruszaniem się, spadku możliwości władz umysłowych, frustracji wynikającej z poczucia bezużyteczności, braku szacunku otoczenia, dotkliwego i narastającego lęku przed śmiercią. Ze starością wiążą się nierzadko specyficzne wady, takie jak upór, nadmierna ambicja, krzywdzące osądy, lekceważenie młodszych. Pierwszy List do Tymoteusza sugeruje próg ukończonych 60 lat jako początek starości (1 Tm 5,9)³.

Obecnie zarówno w Polsce, jak i w całej Europie występuje zjawisko starzenia się społeczeństwa⁴. Wzrasta liczba osób, które z racji wieku są już niezdolne do pracy, a nierzadko także do samodzielnej egzystencji. Z powodu słabnących więzi społecznych wiele z tych osób boleśnie przeżywa sytuację osamotnienia. Słabnące ciało i sprawność umy-

2 Jan Klinkowski, „Starość w kontekście społeczno-kulturowym starożytnego Bliskiego Wschodu”, *Ateneum Kapłańskie* 172, 3 (2019): 427. Można próbować określać pojęcie starości na płaszczyźnie nauk biologicznych i medycznych, psychologii, socjologii, filozofii czy teologii. Niektórzy z teologów ujmują starość jako uwyrażnienie celu życia człowieka w odniesieniu do Boga. Porównaj: Jarosław Babiński, „Filozoficzne problemy w opisie starości”, w: *Opieka nad osobą starszą. Studium moralno-społeczne*, red. Janusz Szulist, Wojciech Cichosz (Pelplin: Wydawnictwo Bernardinum, 2018), 14–15.

3 Waldemar Chrostowski, „Lecz i w starości, i w wieku sędziwym nie opuszczaj mnie, Boże». Starość w Biblii”, *Ateneum Kapłańskie* 172, 3 (2019): 442–448.

4 Jednym z przejawów tego zjawiska jest wzrost przewidywanej przeciętnej długości trwania życia, który w Polsce, w latach 1950–2013, w przypadku mężczyzn zwiększył się o 17, a w przypadku kobiet o ponad 19 lat. Innym przejawem jest wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym, który w niektórych krajach Europy sięga nawet 1/3 populacji. Porównaj: Marta Karkowska, „Starość w perspektywie socjologów. Spojrzenie z końca XX i początku XXI wieku”, w: *Ludzie starzy i starość na ziemiach polskich od XVIII do XXI wieku (na tle porównawczym)*, t. 1: *Metodologia, demografia, instytucje opieki*, red. Agnieszka Janiak-Jasińska, Katarzyna Sierakowska, Andrzej Szwarc (Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2016), 53–54.

słowa prowadzą do bezradności wobec zadań, które wcześniej wydawały się łatwe do wykonania.

W świetle wiary chrześcijańskiej możemy dostrzec w Maryi Wspomożycielkę osób starszych, wspierającą ich zarówno w codziennej, doczesnej egzystencji, jak i w walce o życie wieczne.

1. Prowadząca ku Bożej prawdzie

Święty Efreem (+373 r.) ukazuje Dziewicę Maryję i starca Symeona, świadczących wspólnie o Dziecięciu, ponieważ wiedzą, czym jest Synem⁵. Rene Laurentin, komentując Łukaszowy opis ofiarowania w świątyni (Łk 2,28), zaznacza, że Symeon może wziąć w ramiona Jezusa, bo Maryja nie jest zazdrosną Matką, ale podaje swoje Dziecię starcowi, który uznaje w Nim Zbawiciela⁶. Maryja jest Tą, która pomaga starszemu człowiekowi odkryć blask wiary, zbliżyć się do Chrystusa, dostrzec w Nim wypełnienie sensu swojego życia. W tym spotkaniu Maryja milczy, nie wypowiada słów, ale Jej nasycona modlitwą obecność odgrywa tutaj istotną rolę. Także licząca osiemdziesiąt cztery lata prorokini Anna, dzięki Maryi, może ujrzeć Chrystusa i zbliżyć się do Niego (Łk 2,37–38).

Według tradycji św. Jan Apostoł miał przeżyć ponad sto lat, przekazując współwyznawcom świadectwo Ewangelii odznaczające się wyjątkową głębią spojrzenia na tajemnicę wcielenia⁷. Ewangelia św. Jana pokazuje szczególną więź umiłowanego ucznia z Matką Pana, która zostaje mu powierzona z krzyża przez umierającego Mistrza (J 19,26–27). Można domyślać się tutaj związku mądrej starości czwartego Ewangelisty i opieki ze strony Maryi. Maryja została posłana przez Chrystusa, by czuwała nad Jego uczniami i wspierała ich w przeżyciu także trudnego czasu starości.

Święty Jan Damasceński (+ ok. 749 r.), mówiąc o tajemnicy Wniebowzięcia NMP, zachęca do duchowego opuszczenia świata doczesnego wraz z Maryją, do wstąpienia tęsknotą serca do Jej grobu, do odrzucenia namiętności ciała i podjęcia życia bez grzechu. Całe stworzenie jest wezwane do wysławiania Bożej Matki – chóry młodych, umysły mędrców, języki mówców. Także czcigodni starcy są wezwani, by wydawać owoce kontemplacji⁸.

Starość może być czasem odkrywania Bożej prawdy. Chociaż szybkość, błyskotliwość i oryginalność myślenia często ulegają obniżeniu, to modlitwa, a w szczególności modlitwa maryjna, wprowadza głębiej w świat Bożych tajemnic. Maryja, Matka Pana i Jego

5 Efreem Syryjczyk, „Pieśń o Maryi, Symeonie i Dziecięciu”, w: *Ojcowie Kościoła greccy i syryjscy. Teksty o Matce Bożej*, tłum. Wojciech Kania (Niepokalanów: Ojcowie Franciszkanie, 1981), 67.

6 Rene Laurentin, *Maryja Matka Odkupiciela* (Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX, 1988), 54.

7 Szczepan T. Praškiewicz, „Starzy wiekiem – młodzi duchem. Sylwetki wybranych dawnych i współczesnych świętych starców”, *Ateneum Kapłańskie* 172, 3 (2019): 472.

8 Janusz Królikowski, *Maryja w pamięci Kościoła. Mariologia*, cz. 1 (Tarnów: Wydawnictwo Biblos, 1999), 159–160.

uczniów, odgrywa w tym procesie istotną rolę. Człowiek starszy odkrywa Bożą prawdę dla siebie, ale także dla innych.

Pisząc o Maryi, nie można pominąć roli Ducha Świętego, którą objawia Chrystus Pan podczas Ostatniej Wieczerzy: „Gdy zaś przyjdzie On, Duch Prawdy, doprowadzi was do całej prawdy” (J 16,13). Życie Maryi na ziemi było życiem w Duchu Świętym. Przez Niego dokonywało się Jej dzieło uświęcenia. On był w Niej sprawcą radości. Włał pełnię wiary, którą Maryja mogła umacniać uczniów swojego Syna. Pod wpływem Ducha Świętego doświadczała w wyjątkowym stopniu głębi Bożej prawdy. Ale Duch Święty obdarzył Maryję pełnią łask, by one mogły stawać się i naszym udziałem. Maryja, rzecz jasna, nie współzawodniczy z rolą Ducha Świętego, ale współpracuje z Nim.

2. Pomagająca osiągnąć duchową dojrzałość

W niektórych tekstach mariologicznych spotykamy spojrzenie na starość jako czas duchowej dojrzałości. Św. Ludwik Grignion de Monfort (+1716 r.) zachęca do nabywania takiej dojrzałości poprzez oddawanie czci Maryi i całkowite posłuszeństwo wobec Niej. W Jej „łonie” stajemy się ludźmi świętości, oświecenia, doświadczenia i mądrości⁹. Takie spojrzenie pozwala na łatwiejszą akceptację zjawiska starości, a równocześnie dostrzeżenie w nim duchowego wyzwania.

Jacek Bolewski rozważając postać i nauczanie długowiecznego Jana Apostoła, wskazuje na związek pobożności maryjnej ze sferą uczuć. Dzięki wzrastaniu w czulej, intymnej relacji do Boga jako Ojca i do Matki danej człowiekowi przez Jezusa, jego życie duchowe może stawać się serdeczne i ciepłe, jego uczucia mogą zostać oczyszczone¹⁰. Szczególnie świat uczuć osoby starszej może potrzebować oczyszczenia m.in. z rozdrażnienia, irytacji na otaczające zło, poczucia niespełnienia, niedoceny, rozczarowania otaczającym światem i zmianami, które w nim zachodzą.

Komentując myśl św. Jana, autora Apokalipsy, Romano Guardini (+1968 r.) widzi w dwudziestu czterech Starcach uosobienie ludzkości przed Bogiem. W tym obrazie biblijnym (Ap 4,1–4) dostrzega przeświadczenie, że ostatecznym wyrazem człowieczeństwa jest wiek starczy, kiedy człowiek wypróbował swoje siły, przeżył głębie i wyżyny, i wszystko w nim dojrzało. Według niemieckiego myśliciela ten obraz biblijny próbuje przekazać współczesnemu człowiekowi, że życie nie jest przede wszystkim zmianą, napięciem, czymś nieustannie nowym, ale raczej obecnością, trwaniem, spokojem pełnym mocy¹¹.

9 Ludwik Maria Grignion de Montfort, *Traktat o prawdziwym nabożeństwie do Najświętszej Maryi Panny*, tłum. Jan Rybałt (Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 1997), 125.

10 Jacek Bolewski, *Odrodzenie – teraz i w godzinę śmierci. Rekolekcje z Maryją – drogą serca* (Niepokalanów: Wydawnictwo Ojców Franciszkanów, 2006), 72–73.

11 Romano Guardini, *Bóg nasz Pan Jezus Chrystus. Osoba i życie*, tłum. Juliusz Zychowicz (Warszawa: Stowarzyszenie Kulturalne Fronda, 1999), 485–486.

Maryja pomaga starszemu człowiekowi w oczyszczeniu swojego życia uczuciowego, w przezwyciężeniu postawy ciągłego niezadowolenia, stałego napięcia, w spokojnej akceptacji swojego istnienia w bliskiej relacji do Boga jako Ojca. Ludzie starsi często nie mają już żyjących na ziemi rodziców. Tym bardziej potrzebują Matki powierzonej im przez Chrystusa.

3. Miejsce spoczynku, oparcie i umocnienie

Patriarcha Konstantynopola, św. Tarazjusz (+806 r.) zwraca się w modlitwie do Maryi: „Bądź pozdrowiona bezpieczna podpora starców”¹². Wskazuje w ten sposób na problem wielu ludzi starszych, jakim jest brak poczucia bezpieczeństwa, doświadczenie lęku, obaw, różnego rodzaju zagrożeń. Człowiek starszy może się oprzeć na Maryi, zaufać jej, powierzyć swoje życie i troski.

Św. German (+733 r.), którego życie trwało około stu lat, wkłada w usta kapłana Zachariasza słowa prośby skierowane do Maryi: „podtrzymuj mą rękę, złamanego wiekiem, skorego do przekraczania przykazań, zatopionego w rzeczach ziemskich, zaprowadź mnie do wiecznego życia! Ty jesteś mą podporą dla chorej po grzechu natury”¹³. Człowiek starszy może szczególnie boleśnie odczuwać swoją słabość także w wymiarze duchowym, podatność na uleganie pokusom, na łamanie Bożego prawa. Stąd przyzywa pomocy Maryi, nie chcąc utracić daru zbawienia.

Maryję można porównać do palmy, która, chociaż rośnie w gorącym piasku południowych krajów i znosi upał słońca, nie więdnie. Tak Maryja, stojąc pod krzyżem Syna, znosiła zwycięsko najcięższe cierpienia. Dla chrześcijanina Maryja jest miejscem spoczynku, umocnieniem w walce z pokusami. Jej obecności towarzyszy źródło łaski Bożej. Dusza, która utraciła miłość Jezusa i Maryi, staje się podobna do pustyni wyniszczonej upałem grzechów. Jak wycięcie gajów palmowych niszczy oazy życia, tak odejście od Maryi pozbawia ludzką duszę jej piękna i żywności. Nawet jeśli na starość ciało człowieka nie może już grzeszyć, to ogień, wzniecony we wcześniejszych latach, nadal niszczy duszę¹⁴. Starość jest czasem zbierania owoców z całego życia, czasem, w którym ujawniają się skutki także złych wyborów i decyzji wcześniej podejmowanych.

Stefan Wyszyński zwraca uwagę na niezwykle spokojny wyjątek Maryi wypływający z wielkiej wiary. Ten spokój jest wyraźnie widoczny w Betlejem, przy zapowiedzi starca Symeona, podczas ucieczki do Egiptu, w Kanie Galilejskiej, a przede wszystkim podczas Męki

12 Tarazjusz, „Homilia na Ofiarowanie Najświętszej Maryi Panny”, w: *Ojcowie wspólnej wiary. Teksty o Matce Bożej (w. VIII–XI)*, tłum. Wojciech Kania (Niepokalanów: Wydawnictwo Ojców Franciszkanów, 1986), 42.

13 German, „Homilia na Ofiarowanie Najświętszej Maryi Panny”, w: *Ojcowie Kościoła greccy i syryjscy. Teksty o Matce Bożej*, tłum. Wojciech Kania (Niepokalanów: Ojcowie Franciszkanie, 1981), 160.

14 Norbert Bończyk, *Wykład godzinek o Niepokalanem Poczęciu N. P. Maryi czyli Nowy Miesiąc Maryi, w trzydzieści i dwóch rozmyślaniach* (Wrocław: Nakładem Franciszka Goerlicha, 1872), 202–209.

Syna¹⁵. Taki spokój jest potrzebny każdemu, a szczególnie człowiekowi starszemu, dotykanemu doświadczeniem straty osób bliskich, sprawności, zdrowia i jest wielkim szczęściem, w przedziwny sposób się udziela.

Rozważając ikonę Narodzenia Chrystusa, która w swoim klasycznym kształcie istnieje w Kościele wschodnim od IV wieku, Joseph Ratzinger zwraca uwagę na doświadczenie pokusy, jakie spotyka starszego św. Józefa¹⁶ w obliczu nowiny o stanie błogosławnym Maryi. To doświadczenie pokusy przeciwko wierze, pokusy odrzucenia tajemnicy wcielenia, dziewictwa Maryi, możliwości działania Boga w świecie, powtarza się także w naszych czasach¹⁷. Starszy, głęboko pobożny człowiek niejednokrotnie doświadcza pokusy przeciwko wierze, zagubienia, rozdarcia, a w jego sercu szaleje burza sprzecznych myśli.

Maryja jest podporą osób starszych, które bezpiecznie mogą się na Niej oprzeć, szukać pomocy w sytuacji pokus, cierpień i lęków, także długotrwałych. Maryja Wniebowzięta, duchowa Matka uczniów Chrystusa, uczestniczy w ten sposób w realizacji powszechnego planu odkupienia Boga Trójjedynego. Modlitewna bliskość z Maryją może być źródłem głębokiego pokoju płynącego z wiary.

4. Maryja a starość pełna wiary i nadziei

Niejednokrotnie osoby starsze unikają kontaktów z ludźmi, izolując się od otoczenia. Obawiają się upadku, nieporozumień z innymi. Nie wierzą, że mogą sprostać trudnościom, buntują się przeciwko najbliższym, a nierzadko nawet przeciwko samemu Bogu¹⁸.

Możliwa jest jednak inna postawa. Gianfranco Ravasi widzi w prorokini Annie starość szczęśliwą i błogosławioną przez Boga, czynną, pełną wiary i miłości. W tej postaci rozpoznaje siebie wiele kobiet, czcicielki Maryi, które, pomimo podeszłego wieku, potrafią dawać świadectwo swojej wiary, pomagać innym w ukryciu, pocieszać strapionych. Żyją nie tylko wspomnieniami, nie uważają swojej terażniejszości za czas stracony, ale – zgodnie ze słowami psalmu 92 – wydają obfite owoce¹⁹.

Towarzyszący Annie starzec Symeon przedstawiany jest na chrześcijańskich ikonach jako *Theodochos* (ten, który przyjmuje Boga), w wyraźnym nawiązaniu do *Theotokos* (Matki Boga). Prorockie przewidywanie trudnych wydarzeń nie budzi w nim lęku. Wie, że Maryja znajduje się w samym centrum zmagania o przyjęcie Chrystusa i w związku

15 Stefan Wyszynski, *Matka Syna Człowieczego* (Poznań: Pallottinum, 1984), 94–95. Współcześnie pojawiają się prace wskazujące na pozytywną rolę religijności w radzeniu sobie ze stresem przez osoby starsze. Porównaj: Barbara Woźniak, *Zaangażowanie religijne a zdrowie w starości. Mechanizmy zależności, wybrane wyniki badań* (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2015), 77–83.

16 W odniesieniu do wieku św. Józefa ikona Narodzenia Chrystusa nawiązuje do *Protoewangelii Jakuba*.

17 Joseph Ratzinger, *Błogosławieństwo Bożego Narodzenia. Medytacje*, tłum. Jarosław Merecki (Kraków: Wydawnictwo Salwator, 2005), 65–66.

18 Kazimierz Romaniuk, *Lata podeszłe i starość według Biblii* (Warszawa: Wydawnictwo Sióstr Loretanek, 1993), 19–20.

19 Gianfranco Ravasi, *Maryja Matka Jezusa*, tłum. Krystyna Kozak (Kielce: Jedność, 2018), 126–127.

z tym musi doznać odrzucenia; ale tracąc wszystko pod krzyżem wraz ze śmiercią Syna, odzyskuje wszystko, stając się Matką Kościoła²⁰. Przyjęcie Boga na wzór Maryi sprawia, że człowiek, który czuje zbliżający się koniec swojego życia, może go przyjąć w wielkim pokoju, pozostać mężem ufności i nadziei, nie skupiać się na swoich problemach i cierpieniu, ale z radością witać nadchodzącego Pana.

Maryja niekiedy uzdalnia osoby starsze do podejmowania wielkich zadań. Ojciec Juliusz Mancinelli SJ (1537–1618), w wieku ponad siedemdziesięciu lat, po otrzymaniu objawienia Królowej Polski, wyruszył z dalekich Włoch do Rzeczypospolitej i 8 maja 1610 roku, po pełnej niebezpiecznej podróży, dotarł do katedry wawelskiej. Dzięki niemu rozpoczął się kult Królowej Polski Wniebowziętej²¹.

Starość nie musi być czasem braku aktywności czy kontaktów z ludźmi, lęku czy buntu. Może być przeżywana w postawie wiary i nadziei na wzór Maryi. Łączyć się z akceptacją swojego życia, zainteresowaniem problemami innych, niesieniem pociechy i pomocy, niekiedy podejmowaniem nowych i trudnych zadań.

5. Inspirująca do troski o starszych

Ewangelia św. Łukasza ukazuje Maryję troszczącą się o swoją krewną, „posuniętą w latach” (Łk 1,7) św. Elżbietę. Aby ją nawiedzić, udaje się „z pośpiechem w góry do pewnego miasta w pokoleniu Judy” (Łk 1,39–40). Droga z Nazaretu do Ain Karim w linii prostej to ponad 100 km. Pomimo swojego błogosławionego stanu Maryja wyrusza w długą i niezbyt bezpieczną drogę. Nie tylko wspiera Elżbietę swoją obecnością i słowem, ale opiekuje się nią przez około trzy miesiące.

Katarzyna Laboure (+1876 r.), orędowniczka Matki Bożej czczonej w Cudownym Medaliku, doświadczyła objawień w 1830 roku, czterdzieści pięć lat swojego zakonnego życia poświęciła ubogim starszym osobom, pracując z ogromnym pokojem serca we wspólnocie zakonnej w Reuilly. W życiu tej świętej można dostrzec związek pobożności maryjnej i troski o osoby starsze pozbawione opieki²².

W życiu wielkiego czciciela Maryi św. Zygmunta Szczęsnego Felińskiego (+1895 r.) wyraźna jest konkretna troska o osoby starsze wyrażająca się w osobistej pomocy, ale także w tworzeniu środowisk, w których takie osoby mogą odnaleźć swoje miejsce. W ostatnich latach swojego życia osobiście pielęgnuje dziewięćdziesięcioletniego ks. Bartłomieja Grykietysa, m.in. myjąc nogi tego zniedołężniałego, głuchego, niezdolnego już do opuszczenia łóżka, człowieka²³. Wcześniej zakłada Zgromadzenie Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi, którego jednym z celów było wspieranie osób starszych

20 Ravasi, *Maryja Matka Jezusa*, 119–125.

21 Józef Stanisław Pietrzak, *Niepokalana Królowa Polski* (Kraków: Drukarnia Głosu Narodu, 1926), 22–24.

22 *Mały słownik maryjny*, tłum. Konstanty Brodzik (Warszawa: Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej, 1987), 51.

23 Grzegorz Bachanek, *Teologiczna odpowiedź Zygmunta Szczęsnego Felińskiego na zagrożenia Kościoła w czasach zaborów* (Niepokalanów: Wydawnictwo Ojców Franciszkanów, 2015), 19, 462.

zmagających się z ubóstwem i bezdomnością. Organizuje w Petersburgu schronisko dla ubogich rzymskokatolickiego wyznania. Jako biskup Warszawy dąży do założenia instytutu dla księży emerytów. Współpracuje w dziele pomocy zesłańcom.

Stefan Wyszyński wskazuje na Maryję jako umocnienie osób starszych cierpiących z powodu samotności, ale także przypominającą o potrzebie pamięci i towarzyszenia tym osobom: „Pocieszycielko Strapionych i Uzdrawienie Chorych! Tobie oddajemy starców i chorych, do których już nikt nie dąży, których już nikt nie odwiedza, tylko my, kapłani, kierowani posługą kapłańską i sercem wspólnej Matki Kościoła świętego”²⁴.

Matka Boża często działa poprzez ludzi. Osoby przyjmujące wezwanie Maryi niekiedy same są już u schyłku swojego doczesnego życia, a ich zasób sił i zdrowia jest ograniczony. Tym niemniej potrafią dostrzec tych, którzy są jeszcze słabsi. W szczególnie sposób Maryja zachęca kapłanów i osoby życia konsekrowanego do towarzyszenia osobom starszym i wspierania ich. Kościół może stawać się uprzywilejowanym miejscem pamięci i troski o osobę starszą.

6. Umożliwiająca nawrócenie

Starość może być także, niestety, czasem otwierania się na zło człowieka, który boi się, że ucieka mu życie. Starości może towarzyszyć pokusa kurczowego trzymania się stanowiska, pysznego odrzucania z góry opinii innych, trwania w urazach, zgorzknieniu czy zrzędlivosti²⁵. Starszy człowiek może niestety być przewrotnym, sprzeniewierzyć się swemu powołaniu, wzgardzić Bogiem, upokarzać i niszczyć niewinnych²⁶. Stąd nagląca potrzeba nawrócenia.

Ojciec Celestyn Napiórkowski wspomina najpiękniejszy dzień swojego kapłańskiego życia. W czasie nawiedzenia pewnego miasta przez kopię obrazu Matki Bożej Częstochowskiej przyszedł do spowiedzi starszy człowiek, wyznając, że ostatni raz podszedł do konfesjonau sześcioletni dwa lata wcześniej. Nie miał zamiaru się spowiadać, ale, kiedy w sąsiednim mieszkaniu było nawiedzenie obrazu, odczuł dziwny niepokój i naglące wezwanie, by pojednać się z Bogiem. Przyszedł do kościoła, stanął za filarem na końcu kolejki, zmagął się ze sobą w czasie liturgii i po niej. Zmagął się ze sobą jeszcze wtedy, gdy wszyscy ludzie wyszli już z kościoła. Wreszcie podszedł do kapłana, który, mimo nieomal pustej świątyni, nie wychodził z konfesjonau. W czasie wyznania grzechów i później płakał z radości, przeżywając swoje nawrócenie²⁷. Matka Boża zadziałała w życiu starszego człowieka, głęboko zagubionego, który odszedł od Boga

24 Stefan Wyszyński, *Gody w Kanie* (Paris: Société d'Éditions Internationales, 1962), 138.

25 Klinkowski, „Starość w kontekście społeczno-kulturowym starożytnego Bliskiego Wschodu”, 438.

26 Eugeniusz Sakowicz, „Teologia starości”, *Ateneum Kapłańskie* 173, 1 (2019): 11–12.

27 Stanisław Celestyn Napiórkowski, „Maryjne ikony, które żyją na wschód od Odry”, w: *W nurcie polskiej mariologii. Materiały z sympozjum mariologicznego z okazji 50-lecia Katedry Mariologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; Lublin, 24 października 2007*, red. Kazimierz Pek, Teofil Siudy (Częstochowa–Lublin: Polskie Towarzystwo Mariologiczne, 2008), 176–177.

przed dziesiątkami lat i, jakby się wydawało, zamknął za sobą drogę powrotu. Zadziałała poprzez kopię swojej ikony. Uzdolniła do pojednania z Bogiem i Kościołem w sakramencie pokuty.

7. Pani dobrej śmierci

Wybitny mariolog Rene Laurentin nazywa Maryję Patronką przejść i przełomów, a także nocy duchowych. Człowiek może polecać punkty zwrotne w swoim życiu, okresy opuszczenia i ciemności, a w szczególności ostatnią próbę jego życia, jaką jest umieranie. Jest Ona jego Matką w godzinie narodzin dla nieba²⁸.

Na Kaszubach do dzisiaj odmawia się przy konającym różaniec, *Litanie loretańską*, *Pod Twoją obronę*, *Polecenie się opiece Najświętszej Maryi Panny*, *Obranie Najświętszej Maryi Panny za Patronkę i Opiekunkę w życiu i przy śmierci*. Używana jest także *Litania do Matki Bożej Bolesnej*. Jest to wyraz przekonania, że Maryja jest patronką dobrej śmierci²⁹.

Maryja w szczególny sposób towarzyszy człowiekowi, który zbliża się do kresu swojego ziemskiego życia i przeżywa czas próby, jakim jest umieranie. To umieranie może dokonywać się w otoczeniu rodziny i przyjaciół albo w samotności, w domu lub w szpitalu, w czasie pokoju lub wojny, z poczuciem satysfakcji z życiowych osiągnięć lub ze świadomością osobistej lub społecznej klęski, z modlitwą, której towarzyszy świadomość obecności Boga albo w duchowej ciemności; ale w każdej z tych sytuacji Maryja jest obecna przy umierającym. Warto odchodzić z tego świata z Jej imieniem na ustach.

Zakończenie

Najświętsza Maryja Panna w różnorodny sposób wspiera osoby starsze, które doświadczają utraty bliskich, słabnięcia swoich sił, cierpią z powodu samotności, chorób, lęków i przeżywają różnego rodzaju trudności, niekiedy rozdrażnione otaczającym światem. Prowadzi je ku Bożej prawdzie, pomaga osiągnąć duchową dojrzałość, umacnia w walce z pokusami, a także uzdalnia do przetrwania czasu cierpienia. Zachęca do przeżywania starości w sposób czynny, aktywny, otwarty na potrzebujących, niekiedy do podejmowania wielkich zadań, które wydają się przekraczać miarę ludzkich możliwości. Inspirowanie do płynącej z wiary troski o ludzi przygniecionych wiekiem. Wzywa grzeszników do nawrócenia. Wspiera w ostatniej walce w godzinie śmierci. Człowiek starszy może bezpiecznie oprzeć się na Maryi, zaufać Jej, powierzyć swoje życie.

²⁸ Laurentin, *Maryja Matka Odkupiciela*, 130–131.

²⁹ Jan Perszon, *Na brzegu życia i śmierci. Zwyczaje, obrzędy oraz wierzenia pogrzebowe i zaduszkowe na Kaszubach* (Gdańsk–Pelplin: Wydawnictwo Bernardinum, 2017), 132.

Bibliografia

- Babiński, Jarosław. „Filozoficzne problemy w opisie starości. W: *Opieka nad osobą starszą. Studium moralno-społeczne*, red. Janusz Szulist, Wojciech Cichosz, 13–25. Pelplin: Wydawnictwo Bernardinum, 2018.
- Bachanek, Grzegorz. *Teologiczna odpowiedź Zygmunta Szczęsnego Felińskiego na zagrożenia Kościoła w czasach zaborów*. Niepokalanów: Wydawnictwo Ojców Franciszkanów, 2015.
- Bolewski, Jacek. *Odrodzenie – teraz i w godzinę śmierci. Rekolekcje z Maryją – drogą serca*. Niepokalanów: Wydawnictwo Ojców Franciszkanów, 2006.
- Bończyk, Norbert. *Wykład godzinek o Niepokalanem Poczęciu N. P. Maryi czyli Nowy Miejsiąc Maryi, w trzydzieści i dwóch rozmyślaniach*. Wrocław: Nakładem Franciszka Goerlicha, 1872.
- Chrostowski, Waldemar. „«Lecz i w starości, i w wieku sędziwym nie opuszczaj mnie, Boże». Starość w Biblii”. *Ateneum Kapłańskie* 172, 3 (2019): 442–450.
- Efrem Syryjczyk. „Pieśń o Maryi, Symeonie i Dziecięciu”. W: *Ojcowie Kościoła greccy i syryjscy. Teksty o Matce Bożej*. Tłum. Wojciech Kania, 60–68. Niepokalanów: Ojcowie Franciszkanie, 1981.
- German. „Homilia na Ofiarowanie Najświętszej Maryi Panny”. W: *Ojcowie Kościoła greccy i syryjscy. Teksty o Matce Bożej*. Tłum. Wojciech Kania, 155–164. Niepokalanów: Ojcowie Franciszkanie, 1981.
- Grignon de Montfort, Ludwik Maria. *Traktat o prawdziwym nabożeństwie do Najświętszej Maryi Panny*. Tłum. Jan Rybałt. Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 1997.
- Guardini, Romano. *Bóg nasz Pan Jezus Chrystus. Osoba i życie*. Tłum. Juliusz Zychowicz. Warszawa: Stowarzyszenie Kulturalne Fronda, 1999.
- Karkowska, Marta. „Starość w perspektywie socjologów. Spojrzenie z końca XX i początku XXI wieku”. W: *Ludzie starzy i starość na ziemiach polskich od XVIII do XXI wieku (na tle porównawczym. T. 1. Metodologia, demografia, instytucje opieki*, red. Agnieszka Janiak-Jasińska, Katarzyna Sierakowska, Andrzej Szwarz, 51–61. Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2016.
- Klinkowski, Jan. „Starość w kontekście społeczno-kulturowym starożytnego Bliskiego Wschodu”. *Ateneum Kapłańskie* 172, 3 (2019): 427–441.
- Królikowski, Janusz. *Maryja w pamięci Kościoła. Mariologia*. Cz. 1. Tarnów: Wydawnictwo Biblos, 1999.
- Laurentin, Rene. *Maryja Matka Odkupiciela*. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX, 1988.
- Mały słownik maryjny*. Tłum. Konstanty Brodzik. Warszawa: Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej, 1987.
- Napiórkowski, Stanisław Celestyn. „Maryjne ikony, które żyją na wschód od Odry”. W: *W nurcie polskiej mariologii. Materiały z sympozjum mariologicznego z okazji 50-lecia Katedry Mariologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; Lublin, 24 października 2007*, red. Kazimierz Pek, Teofil Siudy, 164–177. Częstochowa–Lublin: Polskie Towarzystwo Mariologiczne, 2008.

- Perszon, Jan. *Na brzegu życia i śmierci. Zwyczaje, obrzędy oraz wierzenia pogrzebowe i zaduszkowe na Kaszubach*. Gdańsk–Pelplin: Wydawnictwo Bernardinum, 2017.
- Pietrzak, Józef, Stanisław. *Niepokalana Królowa Polski*. Kraków: Drukarnia Głosu Narodu, 1926.
- Praškiewicz, Szczepan T. „Starzy wiekiem – młodzi duchem. Sylwetki wybranych dawnych i współczesnych świętych starców”. *Ateneum Kapłańskie* 172, 3 (2019): 470–483.
- Ratzinger, Joseph. *Błogosławieństwo Bożego Narodzenia. Medytacje*. Tłum. Jarosław Merecki. Kraków: Wydawnictwo Salwator, 2005.
- Ravasi, Gianfranco. *Maryja Matka Jezusa*. Tłum. Krystyna Kozak. Kielce: Jedność, 2018.
- Romaniuk, Kazimierz. *Lata podeszłe i starość według Biblii*. Warszawa: Wydawnictwo Sióstr Loretanek, 1993.
- Sakowicz, Eugeniusz. „Teologia starości”. *Ateneum Kapłańskie* 173, 1 (2019): 8–19.
- Tarajusz. „Homilia na Ofiarowanie Najświętszej Maryi Panny”. W: *Ojcowie wspólnej wiary. Teksty o Matce Bożej (w. VIII–XI)*. Tłum. Wojciech Kania, 32–42. Niepokalanów: Wydawnictwo Ojców Franciszkanów, 1986.
- Woźniak, Barbara. *Zaangażowanie religijne a zdrowie w starości. Mechanizmy zależności, wybrane wyniki badań*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2015.
- Wyszyński, Stefan. *Gody w Kanie*. Paris: Société d'Éditions Internationales, 1962.
- Wyszyński, Stefan. *Matka Syna Człowieczego*. Poznań: Pallottinum, 1984.